

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 8 april 1897, kl. 2 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om ändring i landshöfdingeinstruktionen i fråga om länsmans tillsättande.

§ 35 i nådiga instruktionen för landshöfdingarne i rikets län samt de vid länsstyrelserna anställda tjenstemän har i nedannämnda delar denna lydelse:

Mom. 1. Landssekreterare, landskamrerare, landtränmästare, kronofogde och häradsskrifvare tillsätts af Kongl. Maj:t efter förslag, som det åligger Kongl. Maj:ts befallningshafvande att, sedan inträffad ledighet blifvit i stadgad ordning kungjord och ansökningstiden tilländalupit, i öfverensstämmelse med derom gällande föreskrifter upprätta och jemte ansökningshandlingarna insända; — — — — —

Mom. 2. Länsnotarie, länsbokhållare, landskanslist, landskontorist, och länsman utnämns af Kongl. Maj:ts befallningshafvande medelst konstitutorial, sedan, hvad de två förstnämnda tjensterna beträffar, ledigheterna blifvit på lika sätt, som i föregående moment omförmäles, kungjorda. — — — — —

Genom kongl. brefvet till kammarkollegium den 22 december 1841 är förordnadt, att, innan till länsmanstjenst befordras någon, hvilken icke vid universitet genomgått sådan examen, som fordras för inträde

2 *Första Kammarens Tillfälliga Utskotts (N:o 1) Utlåtande N:o 7.*

i rikets rättegångs- eller förvaltningsverk, skall han inför länsstyrelsen undergå förhör, dervid han bör gifva nöjaktigt prof af a) förmåga att i skrift redigt uttrycka sig på svenska språket, b) färdighet att räkna i enkla och brutna tal, och c) försvarlig kännedom af allmänna lagen och särskilda författningar i de delar deraf, som handla om vilkoren och sättet för personers häktande, åtals utförande, syneförrättingars, utmätningars och straffs verkställande, utgörandet af de jorden åliggande allmänna besvär samt om hvad i öfrigt för allmänna ordningens och säkerhetens vidmagthållande länsmän tillhör att iakttaga.

Sedan herr I. Bromée i en inom Andra Kammarerna väckt motion, n:o 108, föreslagit, bland annat, att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställa, att tillsättning af kronolänsmän genom Kongl. Maj:ts befallningshafvandes försorg måtte ske på samma sätt som angående tillsättande af lärsnotarier och länsbokhållare i 35 § 2 mom. landshöfdingeinstruktionen vore föreskrivet, dock med den ändring, att i anseende till den bättre postföringen och de lättare kommunikationerna, som nu funnes, endast 30 dagars ansökningstid från kungörandet om tjenstens ledighet vore behöflig; samt att landshöfdingeinstruktionen i följd häraf i tillämpliga delar måtte blifva omredigerad; samt Andra Kammarens tredje tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisats, i utlåtande n:o 2 (i samlingen n:o 7) hemställt, att motionen på det sätt bifalles, att Andra Kammarerna ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes föranstalta om sådan ändring i landshöfdingeinstruktionen, hvarigenom bestämmes, att länsmanstjensterna skola efter innehafvarens död eller afgang kungöras till ansökning lediga;

har Andra Kammarerna vid föredragning af berörda utlåtande bifallit framställt förslag, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring i landshöfdingeinstruktionen, hvarigenom bestämmes, att lediga länsmanstjenster skola kungöras till ansökning lediga;

hvarefter beslutet genom utdrag af protokollet delgifvits Första Kammarerna, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Till stöd för detta sitt förslag har motionären anført, att få om ens någon statens tjänstemans tillsättning torde ske så godtyckligt som kronolänsmännens, ehuru deras mångsidiga tjenstegöromål borde berättiga dem till lika behandling i detta afseende med statens öfriga tjänstemän, hvilka vore med dem likställda, nemligen att tillsättas efter viss kungjord ansökningstid och upprättadt förslag i mån af vunnen kompetens och förvärfvade tjenstemeriter. Genom nådiga brefvet den 22 december 1841 äfvensom derigenom, att flera bland de nuvarande innehafvarne af länsmanstjenster aflagt någon högre examen, hade läns-männens duglighet för tjenstens skötande i väsentlig mån ökats, men deraf följde ock det berättigade anspråket, att de borde tillsättas på samma sätt som andra med dem närmast likställda tjänstemän, hvilket jemväl framginge af 35 § mom. 2 i landshöfdingeinstruktionen. Det vore en betydlig skilnad emellan länsmännens ansvar och landskanslisters och landskontoristers, hvilka senare endast hade att förrätta de skrifgöromål, som blefve dem af förmän förelagda, då de förra deremot hade att fullgöra alla tjensteåligganden på eget ansvar. För att rättvisa och likformighet måtte kunna åstadkommas vid tillsättning af kronolänsmän och för att dugande och kunniga män måtte finnas mera hågade än nu att söka dylika tjenester, hade motionären framställt sitt förslag.

Andra Kammarens tillfälliga utskott yttrade beträffande den del af motionen, som nu är föremål för pröfning, följande:

»Bestämmelserna i fråga om länsmännens till- och afsättning torde i viss mån hafva sin förklaring uti de för vinnande af sådana tjenester stadgade kompetensvilkor och tjensternas underordnade beskaffenhet. Under det att för de flesta andra statens tjänstemän uppställles såsom vilkor för antagandet i statens tjenst, utom speciella fackkunskaper, åtminstone den allmänt medborgerliga bildning, som mogenhetsexamen anses medföra, föreskrifves angående länsman endast det kunskapsmått, som i här ofvan anförda kongl. brefvet af den 22 december 1841 bestämmes.

Ehuru kunskapsmättet sålunda är jemförelsevis ringa tillmätt och stadgandena derutinnan lemna stor frihet för vederbörande länsstyrel-sers egen uppfattning af en länsmans kompetens, gifver dock senare tiders erfarenhet vid handen, att fordringarna å sökandena till ifråga-varande tjenester alltjemt stegrats och att dessa tjenester ofta numera sökas af personer med akademisk bildning.

Länsmanstjensten befinner sig visserligen lägst på rangskalan bland landsstatstjensterna, men den ställer dock stora fordringar på

innehafvarnes omdömesförmåga, karaktersegenskaper och praktiska insigter med hänsyn till de olikartade och ansvarsfulla göromål, länsman-
nens egenskap af åklagare, polisman och i vissa fall handhafvare af
utmättnings- och uppborärenden medför.

Motionären framhåller, utan att dock med något exempel styrka
detta sitt påstående, att godtycklighet lärer ega rum vid tillsättande
af länsmanstjenster. Någon kännedom om sådan godtycklighet har
emellertid icke utskottet att åberopa. Deremot torde böra påpekas,
att § 36 i landshöfdingeinstruktionen af den 10 november 1855 ålägger
Kongl. Maj:ts befallningshafvande att vid befordringar och tillsättningar
af tjenster afseende endast skall fästas å de sökandes förtjenst och
skicklighet. Detta oaktadt vill det dock under ofvan åberopade för-
hållanden och med hänsyn till tjenstens vigt och betydelse för det all-
männa synas utskottet, som om enahanda förfarande vid tillsättande af
dessa tjenster borde iakttagas som vid tillsättandet af länsnotarie och
länsbokhållare, nemligen att tjensten i vanlig ordning kungjordes till
ansökning ledig.

Genom en sådan anordning lemnades tillfälle för hvar och en,
som åstundade att blifva ifrågakommen till tjenstens erhållande, att
anmäla sig såsom sökande med rätt att få sina meriter för tjensten
officielt pröfvade.

Befordringsfrågan bragtes tillika härigenom under offentligheten,
hvarigenom förfaringsättet vid dessa tjensters tillsättande betoges det
af motionären öfverklagade utseendet af godtycke, under det att å
andra sidan vederbörande länsstyrelser ingalunda derigenom afskures
friheten att vid tjenstens besättande utvälja den med hänsyn till dessa
tjensters olikartade beskaffenhet lämpligaste och skickligaste.»

Första Kammarens första tillfälliga utskott vill erinra derom, att —
förutom alla förtroendeembetsmän — ledamöter eller byråchefer i kolle-
gier eller förvaltande verk, embets- och tjenstemän i Kongl. Maj:ts kansli
och flertalet tjenstemän inom hofrätter och kollegier tillsättas utan an-
sökning. Jemförelsen med andra tjenstemän synes således icke föran-
leda till motionärens uppfattning, att länsmän borde vara berättigade att
tillsättas efter ansökning.

Att, såsom Andra Kammarens utskott synes hafva föreställt sig,
innehafvandet af akademisk bildning skulle vara för en länsman önsk-
värdt, kan utskottet icke finna. Den, som förvärfvat akademisk bildning,

har vanligen äfven förvärfvat vanor och anspråk, som äro för dyrbara, för att han skulle kunna åtnöjas med de med länsmanstjensten förenade aflöningsförmånerna, och det finnes blott allt för stor anledning till det antagande, att han såsom länsman skulle lida af ett hans tjänstgöring förlamande ekonomiskt obestånd. Det är ock att befara, att, derest en man med akademisk bildning söker anställning såsom länsman, anledningen är den, att han i följd af bristande duglighet icke lyckats att bereda sig framgång å någon af de lefnadsbanor, till hvilka studierna öppnat honom tillträde. Af länsmansaspiranten kan och bör ej fordras bevis om större kunskaper än de i nådiga brevet den 22 december 1841 angifna. Hufvudsaken är, att han är redbar och karaktersfast samt besitter förmågan att med omdöme, kraft, bestämdhet och lugn uppträda, vare sig det gäller att upprätthålla ordning, beifra brott eller lemna andra myndigheter den handräckning, hvilken de ega påfordra. Innehafvandet af dessa egenskaper kan dock endast bedömas efter den personliga bekantskapen med aspirantens föregående verksamhet inom länet; och seden är därför, att till länsmän utses personer, som under föregående verksamhet inom samma län gjort sig väl kända för pålitlighet, på samma gång de förvärfvat kännedom om ortens förhållanden och befolkningens lynne. Under sådana förhållanden är den krets, inom hvilken de sökande äro att finna, ganska begränsad; och för vederbörande länsstyrelse, som eger att utnämna länsman, är det lätt att, utan att ansökning inlemnas och utan att något godtycke gör sig gällande, med sitt val falla på den mest berättigade. Vid tvekan derom lär länsstyrelsen ej underlåta att genom länskungörelserna från vederbörande infordra af meritförteckningar åtföljda ansökningar. De, som anse sig berättigade att komma i omtanke, äro äfven i tillfälle att hos Kongl. Maj:ts befallningshafvande anmäla sig, utan att tjensten anslagits ledig. Kungörandet om ledig länsmanstjenst, på sätt om länsnotarie- och vissa andra tjänster är föreskrifvet, skulle helt visst från olika delar af riket framkalla en mångfald af ansökningar, hvarvid länsstyrelsen antingen nödgades att utan kännedom om de sökande endast efter handlingarna göra sitt val, som lätteligen kunde falla på någon för platsen rent af olämplig, eller ock hade att fästa sig vid den personliga kännedomen om de sökande med frånseende af pappersmeriter, hvilket senare just skulle få utseende af godtycke. Att med nu gällande stadganden sådant gjort sig gällande vid tillsättande af länsman, är utskottet för öfrigt ej bekant.

Utskottet finner således en ovilkorlig föreskrift om att ledig länsmanstjenst skall kungöras till ansökning ledig vara olämplig och får derfor hemställa,

att Första Kammaren icke måtte biträda Andra Kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 5 april 1897.

På utskottets vägnar:

ROBERT DICKSON.